

HANNA WALENTYNA GÓRSKA
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0001-5812-950X>

**Rodzaje wiatru występujące w opisie plagi szarańczy
(Wj 10,13.19)
Charakterystyka zjawisk meteorologicznych
oraz analiza zmian wprowadzonych w Septuagincie i Wulgacie**

1. Hebrajskiej słowo ruāh – 2. Plaga szarańczy (Wj 10,13.19)

Palestyna jest uważana za miejsce o największym zróżnicowaniu klimatycznym, do czego przyczynia się jej położenie geograficzne, ukształtowanie terenu, ale również i wiatr, który przynosi różną pogodę w zależności od kierunku, z którego wieje.

Będąc czymś nieuchwytnym, tajemniczym, niedającym się osiąść ani zobaczyć w swej istocie, wiatr dobrze uzmysławia ukrytego Boga¹. Izraelici w działaniu wiatru widzieli Bożą interwencję. Niejednokrotnie w Starym Testamencie Bóg ukazany jest jako Pan wiatru, który nim rozporządza i posługuje się nim do swoich celów. Nie jest to jednak nowość – w wielu krajach przez wieki bogowie posługiwali się wiatrem lub był on wręcz uznawany przez niektórych za bóstwo, jego personifikację².

¹ Józef Homerski. 1985. *Duch w pismach natchnionych Starego Testamentu*. W *Duch Święty – Duch Boży*. Red. Ryszard Rubinkiewicz, Lech Stachowiak, 25–40. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.

² Afefe (bóg wiatru w Nigerii), Achupruakaletkiniti (demon wiatru w Panamie), Ah Yum Ikar (bóg wiatru w Gwatemali), Anila (personifikacja wiatru w Indiach), Apali (bóg wiatru na Filipinach), Badessy (bóg wiatru na Haiti), Boreasz (bóg wiatru w Grecji), Chiquinaut (bóg wiatru w Nikaragui), Nunanud (bóg wiatru na Filipinach), Panjaroi Rawei (bóg wiatru na Borneo), Paka'a (bóg wiatru na Hawajach), Ssuawakwak (bóg wiatru w Boliwii i Brazylii), songdolsin (bóg wiatru w Korei),

Nie bez znaczenia jest jednakże kierunek, z którego wieje wiatr w danej scenie przedstawionej przez autora natchnionego. Ta informacja niejednokrotnie na kartach Biblii posiada dodatkową symbolikę. Wynika to z faktu, iż wiatr wiejący z danego kierunku przynosi konkretne zmiany pogodowe. Świadomi tego byli mieszkańcy tamtych terenów, zarówno czasów biblijnych, jak i współcześnie żyjący tam ludzie. Wiedza ta jest natomiast obca większości czytelników Biblii, którzy pochodzą z innych regionów świata. Niniejszy artykuł jest próbą wyjaśnienia tego, jak znajomość konkretnych rodzajów wiatru wpływa na odczytywanie fragmentu, który opisuje plagę szarańczy w Księdze Wyjścia. Ponadto zostaną uwzględnione i wyjaśnione zmiany, jakie w tych miejscach zostały zastosowane w Septuagincie oraz Wulgacie.

1. Hebrajskie słowo ruāḥ

Na samym początku warto zwrócić uwagę na fakt, iż samo hebrajskie słowo רוּחַ jest wieloznaczne, co z kolei powoduje niejednokrotnie problemy w tłumaczeniu. Już samo to pokazuje nam, że zarówno autor natchniony, jak i współczesny mu czytelnik, widział w niektórych z tych tekstów więcej niż obecny czytelnik, któremu tłumacz z góry narzucił dane tłumaczenie słowa, a co za tym idzie, rozumienie całego tekstu. Tak więc hebrajski rzeczownik רוּחַ może wyrażać nie tylko „wiatr”, lecz posiada on również takie znaczenia, jak: „oddech”, „tchnienie” (Am 4,13), „duch” w odniesieniu do człowieka (Ag 1,14) oraz „Duch” przynależny Bogu (Ps 147,18; Iz 42,1). Za pomocą רוּחַ jest również wyrażany: „smutek” (Rdz 26,35)³, „depresja” (1 Krl 21,5)⁴, „złość”, „gniew”, „oburzenie” – רוּחַ אַעֲרִיצִים (Iz 25,4)⁵, „brak cierpliwości” – לֹא־תִקְצַר רוּחִי (Hi 21,4). Osoba niecierpliwa posiada „krótki oddech”, natomiast człowiek cierpliwy ma

Ya daj (bóg wiatru w USA), Waju (indoirañskie bóstwo wiatru), Xiang Feng Zhi Shen (bóg wiatru w Chinach), Wata (bóg wiatru w Indiach), Wejas mate („Matka Wiatru” na Łotwie), Warma-awa („Wiatr-Matka” w Rosji), Yoalli Ehecatl (bóstwo „Nocny Wiatr” w Meksyku), więcej zob. Marjorie Leach. 1998. *Uniwersalny leksykon bóstw*. Tłum. Piotr Gąsiorowski, Robert Bartoń. Poznań: Atena, 125–163.

³ Red. Johann Jakob Stamm, Ludwig Koehler, Walter Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. I. Red. wydania polskiego Przemysław Dec. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio, 595: רוּחַ תִּרְחַת tłumaczone jako „gorycz”, „zgrzyzota”.

⁴ Janusz Lemański. 2016. Od Ducha Bożego / JHWH do Ducha Świętego. W *Duch Święty* (Scripturae Lumen. 8). Red. Grzegorz Baran, Janusz Królikowski, Piotr Łabuda, 65–69. Tamów: Biblos.

⁵ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 821: אַעֲרִיצִי tłumaczone jako: „gwałtowny”, „potężny”, „działający gwałtownie”, „tyran”.

„dług oddech”⁶. Osoba pyszna posiada „ducha wyniosłego” גְּבוּהַ־רוּחַ (Koh 7,8; Prz 16,18), dosłownie: „wysokiego ducha”⁷. Możemy także napotkać takie złe skłonności jak „cudzołóstwo”⁸, wyrażone przy pomocy hebrajskiego zwrotu רוּחַ זָנוּיִים (Oz 4,12; Oz 5,4). W Ps 51 widzimy natomiast błaganie o odnowę „ducha niezwykniętego” – רוּחַ נִכּוֹן (Ps 51,12)⁹. Psalmista wspomina również o „duchu skruszonym” – רוּחַ נִשְׁבָּרָה (Ps 51,19)¹⁰.

Szacowana liczba występowania רוּחַ w danych tłumaczeniach¹¹:

Rodzaj tekstu	Wiatr	W odniesieniu do człowieka	Duch Boży	Łączna liczba
historyczny	15	33	57	105
prorocki	55	51	63	169
liryczny	14	19	7	40
mądrościowy	29	37	9	75
wszystkie teksty	113	140	94–250 ¹²	289

Znaczenie רוּחַ jako „wiatr” stanowi ok. 1/3 wszystkich tłumaczeń¹³. Jest to jednak przypuszczalna statystyka, która może się różnić w poszczególnych publikacjach. Wynika to z faktu, iż nie zawsze jesteśmy w stanie, w sposób pewny,

⁶ Hugolin Langkammer. 1998. *Pneumatologia biblijna (ruach – pneuma)* (Opolska Biblioteka Teologiczna 27). Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 11–29.

⁷ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 162.

⁸ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 262.

⁹ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 438–439: כּוֹן można przetłumaczyć jako: „być ustanowionym”, „niezłomnym”, „pewnym”, „stałym”, „twardym”, „gotowym”.

¹⁰ Red. Johann Jakob Stamm, Ludwig Koehler, Walter Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. II. Red. wydania polskiego Przemysław Dec. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio, 412: שִׁבְרָה można przetłumaczyć jako: „roztrzaskany”, „złamany”, „zniszczony”.

¹¹ Źródła tabeli: Daniel Lys. 1962. *Rûach le souffle dans L’ancien Testament*. Paris: Presses Universitaires de France, 15–18; Langkammer. 1998. *Pneumatologia biblijna*, 11–29.

¹² Homerski. 1985. *Duch w pismach natchnionych Starego Testamentu*, 9, podaje 136 miejsc; Langkammer. 1998. *Pneumatologia biblijna*, 11–29, pisze o co najmniej 100 miejscach; red. George Arthur Buttrick, Herbert Gordon May, John Knox i in. 1991. *The Interpreter’s Dictionary of the Bible. An Illustrated Encyclopedia*. T. IV. Nashville: Abingdon Press, 432–433, wylicza 94, natomiast w: Lemański. 2016. *Od Ducha Bożego / JHWH do Ducha Świętego*, 67–69, podane jest, że jest to aż ok. 250 fragmentów.

¹³ Langkammer. 1998. *Pneumatologia biblijna*, 11–29.

określić, jakie konkretnie tłumaczenie należy zastosować w danym fragmencie biblijnym.

Jak więc widzimy, słowo to posiada wiele znaczeń. Od sensu profetycznego, kosmologicznego po sens *sacrum*, nadprzyrodzony¹⁴. Przypuszcza się jednak, że to właśnie „wiatr”, „burza” były pierwotnym znaczeniem tego hebrajskiego rzeczownika¹⁵.

2. Plaga szarańczy (Wj 10,13.19)

BT⁵

¹³ I wyciągnął Mojżesz laskę swoją nad ziemią egipską, a Pan sprowadził wiatr wschodni, który wiał przez cały dzień i całą noc. Rano wiatr wschodni przyniósł szarańczę.

¹⁹ Pan sprowadził wiatr zachodni, bardzo gwałtowny, który uniósł szarańczę i wrzucił ją do Morza Czerwonego. W całej ziemi egipskiej szarańcza wyginęła doszczętnie.

BHS

13 נִישׁ מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהוּה נִהַג רוּחַ
קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה
וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת־הָאֲרָבָה:
19 וַיִּהְפֹּךְ יְהוּה רוּחֵי־יָם חֹזֵק מְאֹד וַיִּשֶׂא אֶת־הָאֲרָבָה
וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל
מִצְרַיִם:

LXX

¹³ καὶ ἐπῆρεν Μωϋσῆς τὴν ῥάβδον εἰς τὸν οὐρανόν καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον νότον ἐπὶ τὴν γῆν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα τὸ πρῶτον ἐγενήθη καὶ ὁ ἄνεμος ὁ νότος ἀνέλαβεν τὴν ἀκρίδα

¹⁹ καὶ μετέβαλεν κύριος ἄνεμον ἀπὸ θαλάσσης σφοδρόν καὶ ἀνέλαβεν τὴν ἀκρίδα καὶ ἐνέβαλεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἀκρίς μία ἐν πάσῃ γῆ Αἰγύπτου

¹⁴ Homerski. 1985. *Duch w pismach natchnionych Starego Testamentu*, 9.

¹⁵ Red. Bogusław Milerski, Tadeusz Gadacz. 2001. *Religia. Encyklopedia PWN*. T. III. Warszawa: PWN, 5–24.

VLG

¹³ extendit Moses virgam super terram Aegypti et Dominus induxit ventum urentem
 tota illa die ac nocte et mane facto ventus urens levavit lucustas
¹⁹ qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum et arreptam lucustam proiecit
 in mare Rubrum non remansit ne una quidem in cunctis finibus Aegypti

W tym fragmencie biblijnym występują dwa rodzaje wiatru. Jeden z nich przynosi szarańczę nad Egipt (Wj 10,13), drugi natomiast wrzuca ją do Morza Czerwonego (Wj 10,19). Przedstawimy teraz charakterystykę wiatru wschodniego i zachodniego, które występują w tym fragmencie, oraz przyjrzymy się różnicom w tłumaczeniach, które powyżej przytoczyliśmy. Zwrócimy również uwagę na to, jak znajomość tych rodzajów wiatru może wpłynąć na postrzeganie omawianego fragmentu z Księgi Wyjścia.

2.1. Wiatr wschodni

Wiatr wschodni (hebr. רִיחַ קָרִים)¹⁶ jest najczęściej występującym w Biblii rodzajem wiatru. Podczas zimy, gdy wiatr ten nadciąga znad Azji Środkowej, może być zimny, natomiast w okresie przejściowym, głównie wiosennym, nadciąga on znad pustyni, przez co powoduje wysoką temperaturę powietrza¹⁷. To właśnie ta gorąca odmiana wschodniego wiatru stała się tym, co wyraża określenie רִיחַ קָרִים w Biblii. Jest to niejako symbol upalnego, suchego wiatru, do tego stopnia, iż nawet wiatr wiejący z innego kierunku niż wschód, ale posiadający cechy upalnego רִיחַ קָרִים, zaczął być określany mianem „wschodniego”¹⁸.

Znajomość wiatru wschodniego pokazuje, że już sam wiatr, który przyniósł plagę, jest tym, który niszczy. רִיחַ קָרִים oznaczał bowiem dla Izraelitów zjawisko, które jest szkodliwe dla roślin oraz uciążliwe dla zwierząt i ludzi. To niszczycielskie działanie wschodniego wiatru zostało opisane w Oz 13,15, gdzie posłużyło jako metafora: „Choćby [Efraim] pięknie kwitnął wśród braci, przyjdzie wiatr wschodni, od Pana wiatr powieje z pustyni, wysuszy źródła, i wyschną studnie; zrabuje jego ziemię i wszystkie rzeczy drogocenne”. W 41. rozdziale Księgi Rodzaju czytamy o tym, że zniszczenie kłosów w śnie faraona również jest spowo-

¹⁶ Obecnie na określenie tego rodzaju wiatru są też stosowane nazwy: arb. sharkiya (Yair Goldreich. 2003. *The climate of Israel observation, research and application*. New York: Springer, 141).

¹⁷ Goldreich. 2003. *The climate of Israel observation, research and application*, 141.

¹⁸ Henry Burgess. 1955. *The journal of sacred literature and Biblical record*. T. I. London: Forgotten Books, 27–30.

dowane przez ten rodzaj wiatru. Dosłownie jest tam użyte tylko słowo קָדִים, czyli „wschodni” z pominięciem słowa „wiatr”. Z taką sytuacją – wyrażenia wiatru poprzez sam jego kierunek – spotykamy się również w innych fragmentach biblijnych, np. w Ps 78,26, gdzie „wiatr południowy” zostaje wyrażony jedynie przy pomocy określenia תִּימן¹⁹.

Wiatr wschodni jest nie tylko pałący i ze względu na to niszczycielski, ale również potrafi być bardzo silny. Świadectwa tego widzimy także w tekstach biblijnych. Przykładowo: w Księdze Psalmów czytamy o okrętach z Tarszisz, które zostały zniszczone przez wschodni wiatr (Ps 48,8). Również Księga Hioba opisuje potęgę קָדִים רִיחַ: „Wiatr wschodni go porywa, a on odchodzi, zabiera go z jego siedziby; unosi, nie mając litości, bo z ręki ująć mu nie może” (Hi 27,21-22). Fragment ten ukazuje, jak wielki strach dotyka grzesznika za pomocą obrazu wschodniego wiatru. To metaforyczne użycie קָדִים רִיחַ pokazuje, że dla ludzi z tamtych terenów wiatr ten kojarzy się z czymś potężnym, silnym, niepoohamowanym w swym działaniu. Ponadto ten gwałtowny wiatr niesie duże ilości pyłu, uniesionego z pustyni, co dodatkowo sprawia, że warunki stają się bardzo trudne do zniesienia zarówno dla człowieka, jak i dla zwierząt oraz roślin²⁰.

2.1.1. Różnice w tłumaczeniach

Umieściliśmy powyżej przekład Septuaginty oraz Wulgaty ze względu na to, iż zmieniają one rodzaj wiatru podany przez autora natchnionego. Zmiany te wynikają z tego, iż autor natchniony przedstawia sytuację z punktu widzenia palestyńskiego, dlatego używa takich określeń wiatru, które są zrozumiałe dla niego i osób, do których kieruje swoje słowa. Autor Septuaginty wprowadza natomiast rozumienie egipskie. Przedstawia scenę plagi według realiów atmosferycznych panujących w Egipcie. Tekst zostaje więc zmieniony na rzecz zgodności jego treści z rzeczywistymi warunkami panującymi w Egipcie²¹. W wyniku tego w Septuagincie „wschodni wiatr” zostaje zastąpiony przez άνεμος νότος, czyli „wiatr południowy”²². Z egipskiego punktu widzenia, to właśnie południowy wiatr był tym, który jest w stanie przynieść plagę z obszarów lądowych, o czym, jak wi-

¹⁹ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. II, 656.

²⁰ Abbas Chalaby. 1995. *Egipt. Od Kairu do Abu Simbel i Synaju*. Łódź: Galaktyka, 19.

²¹ Janusz Lemański. 2013. *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz biblijny 2). Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 265–266.

²² Stanisław Łach. 1964. *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Pismo Święte Starego testamentu 1/2). Poznań: Pallottinum, 159.

dzimy, dobrze wiedział tłumacz Septuaginty, pochodzący ze środowiska aleksandryjskiego²³.

Na terenie Egiptu występuje wiatr zwany *chamsin*²⁴; możliwe, że to właśnie ten rodzaj wiatru przedstawia Septuaginta. Wiatr ten, choć występuje w Egipcie i przychodzi z innego kierunku niż **רִיחַ קָרִים**, to jednak przynosi podobne zmiany pogodowe. Wieje on z południowego zachodu i powoduje gwałtowny wzrost temperatury. W ciągu kilku minut wzrasta ona o ok. 15–20°C, co sprawia, że temperatura powietrza podczas jego występowania może sięgać nawet 48°C²⁵. Wiatr ten odznacza się dużą gwałtownością i powoduje burze pyłowe²⁶. Jak więc widzimy, ten egipski rodzaj wiatru posiada bardzo podobne cechy do **רִיחַ קָרִים**.

Innym wiatrem, który mógłby być przedstawiony przez tłumacza Septuaginty, jest *sirocco*²⁷. Jest to również południowy wiatr (lub południowo-wschodni). Wieje on z terenów Sahary. Bywa nazywany *chom* („gorący”) lub *arifi* („zdechły”). Tak samo, jak **רִיחַ קָרִים** czy *chamsin*, niesie on duże ilości pyłu oraz jest suchy i powoduje wzrost temperatury powietrza do ok. 50°C²⁸.

Natomiast Wulgata, w omawianym fragmencie, stosuje na określenie tego wiatru słowo *urentem*, które wyraża, że wiatr ten był palący²⁹. Tłumacz Wulgaty nie tyle stara się dostosować swoje tłumaczenie do egipskich realiów, tak jak czyni to tłumacz Septuaginty, ale od razu przedstawia czytelnikowi skutki tego zjawiska atmosferycznego, a dokładnie: jedną z jego cech, jaką jest wysoka temperatura. Zarówno tłumacz Septuaginty, jak i Wulgaty zdaje się konsekwentny w stosowaniu zmian rodzaju wiatru, czego przykładem jest Wj 14,21, gdzie również pojawia się taka sama zmiana rodzaju wiatru.

2.2. Wiatr zachodni

Wiatr zachodni (**רִיחַ יָם**) dla Izraelitów był tym, który przybywa z nad morza i przynosi ulgę w letnie upały. Już sama jego nazwa wskazuje na to, z jakich terenów przybywa ten wiatr. Głównym znaczeniem hebrajskiego słowa **יָם** jest „mo-

²³ Łach. 1964. *Księga Wyjścia*, 265–266.

²⁴ Inne nazwy używane na określenie tego rodzaju wiatru to *cherd* oraz *merissi*. Chalaby. 1995. *Egipt. Od Kairu do Abu Simbel i Synaju*, 19.

²⁵ Chalaby. 1995. *Egipt. Od Kairu do Abu Simbel i Synaju*, 19.

²⁶ Danuta Martyn. 2000. *Klimaty Kuli Ziemskiej*. Warszawa: PWN, 200.

²⁷ Inne nazwy: *cherqui*, *sahel*, *chichili*, *chili*, *chihli*, *ghibli*. Martyn. 2000. *Klimaty Kuli Ziemskiej*, 199.

²⁸ Martyn. 2000. *Klimaty Kuli Ziemskiej*, 199.

²⁹ Łach. 1964. *Księga Wyjścia*, 138.

rze³⁰. Wiatr ten jest dość regularnym zjawiskiem. Pojawia się on najczęściej po południu i pozostaje odczuwalny aż do zachodu słońca. Ochłoda i orzeźwienie, jakie przynosi, pozwala pracować robotnikom w letnie dni³⁰. O tym, że wiatr ten przynosi deszcz, wspomina także Nowy Testament (Łk 12,54).

Na terenach Palestyny woda była (i jest również obecnie) cennym darem, dlatego też wiatr, który ją przynosi, jest niejako Bożym błogosławieństwem. Tak więc wiatr, który przyniósł szarańczę, jest tym, który Izraelitom kojarzył się ze zniszczeniem, uciążliwością, natomiast rodzaj wiatru, który zabiera tę plagę, jest tym, który daje ukojenie, odpoczynek, ulgę.

Sam tekst biblijny nie ukazuje wprost, dlaczego wiatr, który zabiera szarańczę znad Egiptu, nie jest już wiatrem wschodnim tylko zachodnim. Pomimo zmiany kierunku wiatru na przeciwny, szarańcza nie wraca na tereny, z których została przyniesiona, ale zostaje wrzucona do Morza Sitowia. Ze względu na to oraz na jeszcze kilka innych powiązań, niektórzy komentatorzy doszukują się w tym miejscu analogii z późniejszą sceną utonięcia wojsk egipskich właśnie w tym morzu³¹.

2.2.1. Różnice w tłumaczeniu

W tekście Septuaginty pojawia się greckie wyrażenie *ἀνεμὸν ἀπὸ θαλάσσης σφοδρόν*. Oznacza to, że w tym miejscu Septuaginta podąża za tekstem hebrajskim i opisuje występujący tu wiatr jako przychodzący od strony morza. Widzimy jednak pewną niekonsekwencję. We wcześniej omawianym wersecie rodzaj wiatru został dostosowany do terenu, na którym dzieją się wydarzenia opisane w tym fragmencie Księgi Wyjścia. Natomiast już w przypadku wiatru, który zabiera szarańczę, rodzaj wiatru nie został zmieniony, mimo że określenie go jako „znad morza” jest nie do pogodzenia z faktem, iż wiatr ten wrzucił szarańczę do **יַמָּה סוּף**. Wiatr wiejący od morza nie byłby w stanie wrzucić szarańczy z miejsca, w którym się znajdowała, do Morza Sitowia, określanego jako Morze Czerwone, lub do innego zbiornika wodnego, który podaje się jako biblijny **יַמָּה סוּף**.

Wulgata przedstawia występujący tu wiatr jako *ventum ab occidente vehementissimum*, co możemy przetłumaczyć tak samo jak w języku polskim, czyli jako „silny wiatr zachodni”³². Jest to poprawne tłumaczenie hebr. **רַיָּח צָפוֹן**, ponie-

³⁰ George Adam Smith. 1966. *The historical geography of the Holy Land*. London: Harper Torchbooks, 66–70.

³¹ Lemański. 2013. *Księga Wyjścia*, 267.

³² Władysław Alojzy Jougan. 1992. *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 460.

waż słowo **מזרח** może również oznaczać „zachód”, „zachodni”³³. To samo tłumaczenie widzimy w polskim przekładzie Biblii Tysiąclecia (wyd. V). Takie rozumienie słowa **מזרח** w tym miejscu wydaje się bardziej logiczne, patrząc na to, iż takie zbiorniki wodne, jak np. Morze Czerwone³⁴, znajdują się na wschodzie od miejsca, w którym dzieją się wydarzenia opisane w tym fragmencie. Trzeba jednakże pamiętać, iż autor natchniony, jak już wcześniej zwracaliśmy na to uwagę, opisuje wydarzenia z perspektywy terenów Palestyny i występujących tam zjawisk meteorologicznych, a nie z punktu widzenia osoby zamieszkującej Egipt. Z tego faktu wynika, że wiatr wspomniany w w. 19 jest zachodnim wiatrem palestyńskim, a nie egipskim, czyli przybywa on znad Morza Śródziemnego. Trzeba więc w tym miejscu, tak samo, jak w w. 13, zwrócić uwagę na cechy i symbolikę danego wiatru, tak jakby wydarzenia przedstawione w tym fragmencie Księgi Wyjścia działały się na terenach Palestyny.

*

Samo zjawisko wiatru było czymś naturalnym tak jak szarańcza występująca na terenach Egiptu. To, że wiatr wieje cały dzień i noc, a następnie przynosi szarańczę, nie jest niczym nadzwyczajnym. Jednakże skala tego zjawiska oraz czas dokładnie określony przez Boga, zarówno początek, jak i koniec tej klęski, ukazuje, iż sytuacja ta była wynikiem Bożego działania. Bóg zostaje tu ukazany jako władca natury ze względu na to, iż jest On Panem wiatru, jak i ze względu na ogrom zniszczeń spowodowanych przez szarańczę. Trzeba tutaj również pamiętać, że wiatr przez żyjących wtedy ludzi był pojmowany jako Boży oddech, wysłannik, co również podkreśla władzę Boga nad naturą³⁵. Bóg jest w tej scenie jedynym, który ma pełną kontrolę nad szarańczę, a bezpośrednim narzędziem, jakim się tu posługuje, jest wiatr. Takie wiązanie „wiatru” z Bogiem jako Tym, który jest jego Panem i nim rozporządza, spotykamy także w innych księgach biblijnych. W Ps 78 czytamy o tym, co czynił Bóg w dziejach Izraela, m.in.: „Wzbudził na niebie wicher od wschodu i mocą swą sprowadził wiatr południowy” (Ps 78,26). Ten fragment wyraźnie ukazuje, kto według Izraelitów posyła wiatr.

Ponadto wiatr we fragmencie opisującym plagę szarańczy w Księdze Wyjścia, jak to powyżej przedstawiliśmy, nie jest zjawiskiem meteorologicznym, które po-

³³ Red. Stamm, Koehler, Baumgartner i in. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. I, 391–392.

³⁴ Również inne zbiorniki wodne uznawane za **יַמֵּה סוּף** znajdują się na wschód od miejsca wydarzeń; są nimi np. Zatoka Sueska, jedno z Gorzkich Jezior. Lemański. 2013. *Księga Wyjścia*, 87–88.

³⁵ Lemański. 2013. *Księga Wyjścia*, 265–266.

jawilo się w Biblii jedynie po to, by upiększyć opowiadania w niej przedstawione. Jest on pewnego rodzaju symbolem, który dla ludzi tamtych czasów niósł dodatkowe znaczenie, miał pewien przekaz. Był on w pierwszej kolejności tym, co symbolizowało samego Boga i Jego działanie. Jest narzędziem, za pomocą którego Bóg wkracza w dzieje narodu wybranego. Ponadto w zależności od tego, z jakiego kierunku wieje wiatr, posiada on jeszcze dodatkowe znaczenie. Wiatr wiejący ze wschodu jest tym, który przynosi zniszczenie i udręczenie, za to wiatr zachodni przynosi opady oraz powoduje osiadanie się rosy, daje ulgę i wytchnienie. Pierwszy powoduje warunki uniemożliwiające pracę, niesie również i śmierć, gdyż jest palący i suchy, co sprawia, że roślinność obumiera, a ludzie i zwierzęta opadają z życiowych sił. Jest pewnego rodzaju przekleństwem. Natomiast wiatr zachodni jest tym, który jest niejako Bożym błogosławieństwem. Przynosi on rosę i ochłodę, orzeźwienie w upalnym klimacie Palestyny; powoduje, że roślinność ma możliwość wzrostu, a ludzie i zwierzęta odzyskują siły i mogą pracować. Wiatr wschodni przynoszący szarańczę potęguje jeszcze bardziej niszczycielską siłę plagi, gdyż on sam również powoduje szkody. Wiatr zachodni natomiast daje ulgę nie tylko poprzez zabranie szarańczy, ale również sam niesie zmiany pogodowe dające odpoczynek. Każdy z użytych w tym fragmencie wiatrów zdaje się więc podkreślać, potęgować jeszcze bardziej Boże działanie.

Znajomość wiatrów wiejących w Palestynie była wykorzystywana przez autora Księgi Wyjścia, dlatego znajomość tych zjawisk atmosferycznych pozwala nam lepiej zrozumieć fragmenty opisujące plagę szarańczy.

*

Bibliografia

- Augustyn Jankowski. Red. 2005. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*,. Opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich (*Biblia Tysiąclecia*). Poznań 2005: Pallottinum. (BT⁵).
- Bible Works (wersja 6.0).
- Burgess Henry. 1955. *The journal of sacred literature and Biblical record*. T. I. London: Forgotten Books.
- Buttrick George Arthur, May Herbert Gordon, Knox John i in. Red. 1991. *The Interpreter's Dictionary of the Bible. An Illustrated Encyclopedia*. T. IV. Nashville: Abingdon Press.
- Chalaby Abbas. 1995. *Egipt. Od Kairu do Abu Simbel i Synaju*. Łódź: Galaktyka.
- Elliger Karl, Rudolph Wilhelm. Red. 1967–1977. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

- Goldreich Yair. 2003. *The climate of Israel observation, research and application*. New York: Springer.
- Homerski Józef. 1985. Duch w pismach natchnionych Starego Testamentu. W *Duch Święty – Duch Boży*. Red. Ryszard Rubinkiewicz, Lech Stachowiak, 25–40. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Jougan Władysław Alojzy. 1992. *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej.
- Lach Stanisław. 1964. *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Pismo Święte Starego testamentu 1/2). Poznań: Pallottinum.
- Langkammer Hugolin. 1998. *Pneumatologia biblijna (ruach – pneuma)* (Opolska Biblioteka Teologiczna 27). Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego.
- Leach Marjorie. 1998. *Uniwersalny leksykon bóstw*. Tłum. Piotr Gąsiorowski, Robert Bartoń. Poznań: Atena.
- Lemański Janusz. 2013. *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz biblijny 2). Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Lemański Janusz. 2016. Od Ducha Bożego / JHWH do Ducha Świętego. W *Duch Święty* (Scripturae Lumen. 8). Red. Grzegorz Baran, Janusz Królikowski, Piotr Łabuda, 63–84. Tarnów: Biblos.
- Lys Daniel. 1962. *Rûach le souffle dans L'ancien Testament*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Martyn Danuta. 2000. *Klimaty Kuli Ziemskiej*. Warszawa: PWN.
- Milerski Bogusław, Gadacz Tadeusz. Red. 2001. *Religia. Encyklopedia PWN*. T. III. Warszawa: PWN.
- Rahlfs Alfred. Red. 1965. *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece*. Stuttgart: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt.
- Smith George Adam. 1966. *The historical geography of the Holy Land*. London: Harper Torchbooks.
- Stamm Johann Jakob, Koehler Ludwig, Baumgartner Walter i in. Red. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. I. Red wydania polskiego Przemysław Dec. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio.
- Stamm Johann Jakob, Koehler Ludwig, Baumgartner Walter i in. Red. 2008. *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. T. II. Red wydania polskiego Przemysław Dec. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio.
- Weber Robert i in. Red. 1983⁴. *Biblia Sacra Vulgata*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

*

Streszczenie. Przedmiotem artykułu są dwa rodzaje wiatru występujące w opisie plagi szarańczy: wiatr wschodni oraz zachodni, oraz wpływ tych zjawisk meteorologicznych na rozumienie tekstu Wj 10,13.19. Tekst przedstawia cechy charakterystyczne wiatru wschodniego i zachodniego na terenie Palestyny i Egiptu, czyli miejsc, w którym zostały osadzone wydarzenia. Ponadto zostały przedstawione różnice występujące między tekstem hebrajskim i Septuagintą, Vulgatą oraz tłumaczeniem polskim.

Słowa kluczowe: wiatr, Księga Wyjścia, ruāḥ, plaga szarańczy, plagi egipskie.

Abstract: Types of Wind in the Plague of Locusts (Ex 10:13.19). Characteristics of Meteorological Phenomena and Analysis of Changes in the Septuagint and the Vulgate. The article analyzes two types of wind that appear in the description of the plague of locusts in the Book of Exodus. This article aims to show the effects of a particular type of wind in Palestine and Egypt. In addition, the article presents differences between biblical translations regarding the term wind in the Old Testament.

Keywords: wind, Book of Exodus, ruāḥ, plague of locust, plagues of Egypt.